

quam ens infinitum, requiritur ut sit unicum ens, *Neg.* Ut non habeatur ens majus numero, *Conc.*

Obj. 4. b) Ens infinitum comprehendit omnem perfectionem. Atqui ut comprehendat omnem perfectionem, requiritur ut non habeatur aliud ens praeter ipsum. Ergo.

RESP. *Dist. Maj.* Ens infinitum comprehendit omnem perfectionem *mixtam, Neg.; simplicem, Subdist.* eo sensu quod omnis perfectio quae concipi potest, *praedicabilis est de Deo*, imo eminentius habetur in eo quam concipitur, *Conc.*; eo sensu quod perfectio simplex praedicabilis de Deo *non potest convenire analogice alii enti, Neg.; Cdt. Min.* Ut quaevis perfectio, quae potest concipi, *sit praedicabilis de ente infinito*, et eminenter in eo habeatur, opus est ut nulli alii analogice conveniat, *Neg.; secus, Conc.*

Obj. 5. c) Entis infiniti essentia est esse; atqui ut entis essentia sit esse, requiritur ut praeter illud non habeatur aliud ens.

Prob. Min. Ut entis essentia sit esse, opus est ut illud ens sit omne id in quo habetur esse; atqui esse habetur in omni re; ergo requiritur ut illud ens sit omne id quod est.

RESP. *Dist. Maj.* Entis infiniti essentia est esse, h. e. *aseitas, actus purus essendi*, actus qui nulli influxui causali alterius entis subest, *Conc.*; *esse ut sic, abstractum, transcendentale, vacuum, Neg.; Cdt. Min.* ut essentia sit ens *transcendentale* oportet ut praeter ipsum non habeatur aliud, *Conc.*; ut essentia sit *actus purus essendi, Subdist.* oportet ut non sit aliud quod sit *a se, Conc.*; quod sit *ab alio* et de quo praedicandus sit conceptus objectivus entis, abstrahens a ratione finiti et infiniti, *Neg.*

Obj. 6. Habetur idea Dei; atqui haberi nequit, nisi ens infinitum sit unicum ens. Secus haurienda est ex rebus finitis; atqui ex finito non hauritur idea infiniti. Ergo.

RESP. *Dist. Maj.* Habetur idea *analogica* Dei, *Conc.*; *propria, Neg.; Cdt. Min.* Haberi nequit idea *propria* Dei, nisi ens infinitum sit unicum, *Transm.*; idea *analogica* quae sit *partim positiva partim negativa, Neg. Ad prob. Min. Conc. Maj. Dist. Min.* Ex finitis non hauritur idea infiniti *propria et totaliter positiva, Conc.*; *analogica et partim negativa, Neg.*

CAPUT VIII.

DE ULTIMA CAUSA EFFICIENTE ET ORDINANTE MUNDI.

78. Prologus. In mundo considerari possunt :

1. *Ordo* qui inter varias species et individua specierum exurgit. — Quatenam sit causa ultima ordinans mundi, et quomodo haec causa ordinem produxerit, art. 2. dispicietur.

2. *Corpora* seu aggregata molecularum, quae instruuntur qualitatibus accidentalibus et formis substantialibus, sive sensu Scholasticorum, sive sensu Dynamistarum et Atomistarum (quo nimirum sensu numerus et situs elementorum primigeniorum, quibus constaret molecula, dicuntur illius forma). — Qualitates corporum per alia corpora naturaliter producuntur; pariter unum corpus ex alio immediate generatur, modo ex imperfectiori perfectius, modo ex perfectiori imperfectius, quocumque demum modo haec generatio et corruptio explicetur. — Circa has formas et qualitates successivas corporum quaeri potest *num Deus sit earum causa principalis*, h. e. *utrum condendo materiam elementarem praeviderit et voluerit huic materiae successive inesse has formas substantiales et qualitates*; an ista successio formarum et qualitatum alii causae sit adscribenda. — Haec autem quaestio ad Theodiceam remittitur.

3. *Materia* e qua ortae sunt variae naturae. Nomine autem materiae haec intelligimus sive materiam primam peripateticam, sive corpusculam atomistica, sive elementa ponderabilia et imponderabilia Dynamistarum. — Ultima causa *materiae mundi* dicitur *causa creatrix mundi*. De hac in primo articulo agetur.

ARTICULUS I.

DE CREATIONE MUNDI.

Circa materiam mundanam quaeritur quomodo existentiam sit adeptus. Quae quaestio haec quatuor involvit :

a) Num *possibilis* sit materiei mundanae creatio? Dato creationem non implicare :

b) Num solius creationis beneficio materia mundana existentiam acquirere potuerit? Hoc dato :

c) Num necessario creatio fuerit ab aeterno? Dato non necessariam esse aeternam mundi existentiam :

d) Num creatio aeterna sit *possibilis*?

Antequam haec tractentur, aperiendus est conceptus creationis.

§ 1. De conceptu creationis.

79. A. Creare est facere ex nihilo, creari est fieri vel factum esse ex nihilo. Inde creatio varie definitur :

1. *Productio alicujus rei secundum suam totam substantiam, nullo praesupposito.*

2. *Productio rei ex nihilo sui et subjecti.* In hac definitione : a) *Productio* excludit naturam divinam ab ambitu rerum creaturarum. b) *Ex nihilo* significat *successionem τούτῳ esse rei ad τὸ non esse*, saltem secundum ordinem naturae, ita ut non esse rei sit terminus a quo negativus creationis, et τὸ esse terminus ad quem positivus; sive etiam *negationem praeexistentiae illius quod producitur*. Quare *ex nihilo* significat « non ex aliquo ». Quid autem sit illud cujus praeexistentia negatur, exprimitur sequenti vocabulo. c) *Sui et subjecti* excludit concursum causae materialis, seu dependentiam rei quae creatur, ab aliquo subjecto, ita ut *ex nihilo sui et subjecti* idem sonet atque *ex nullo subjecto praeeistente, ex non ente*. Inepte itaque contradictionis arguitur conceptus creationis ac si affirmaret nihilum, ad instar realis alicujus, converti in ens, vel aliquid realiter transire a statu possibilitatis, in quo entitate aliqua gauderet, ad statum existentiae.

3. *Emanatio totius entis a causa universali*, quae est Deus. Eo enim quod totum ens emanare concipitur, non supponit subjectum e quo educatur.

4. *Productio entis ut sic*. Fieri enim ens, in quantum est ens, est ipsam rationem entis per se primo fieri. Sic creatio distinguitur a quavis alia actione, qua exurgit ens *tale*, sive qua id quod potentia erat tale vel tale, fit actu tale aut tale.

B. *Creatio respective inspecta*. 1. Creatio differt ab *effectione* proprie dicta, a *mutatione*, ab *educatione*, a *conversione*, a *plasmatione*. Hae enim actiones presse acceptae praesupponunt subjectum, cui inducunt vel formam sive substantialem sive accidentalem, subjectum scilicet mutando, vel ordinem novum partium, adeo ut res sit mutata, aliter effecta, et producta, et plasmata. — Creatio differt etiam a *generatione*, qua agens vivum ita modificat materiam in ipso existentem, ut gignat simile sui secundum speciem.

2. Actio creativa pertinet ad genus *causalitatis efficientis, seu productionis*. Agens enim efficienter causans, vel producit effectum ex subjecto, vel causam materialem nullam adhibet. In primo casu genus causalitatis productivae descendit ad speciem effectionis, mutationis, conversionis, aut generationis; in posteriori casu descendit ad speciem creationis. Hinc in re creata, nulla habetur passio, sive motus proprie dictus.

§ 2. De possibilitate creationis.

80. Per revelationem cognoscimus de facto mundum fuisse creatum, adeoque creationem esse possibilem. Quaeritur num, supposito nullam revelationem de mundi creatione factam fuisse, *possibilitas creationis solo rationis lumine absolute potuisset probari*; sive etiam num, *supposita revelatione, haec possibilitas argumentis intrinsecis demonstraretur*.

Fatendum est possibilitatem creationis a plerisque philosophis antiquitatis fuisse ignotam, vel adeo negatam. Illud autem factum non arguit quidem physicam impotentiam illius rei probandae, sed moralem dumtaxat impotentiam. Ut enim intelligeretur ista possibilitas, agnoscenda imprimis videbatur infinita Dei perfectio, infinitaque potentia; quum vero praeposterarum opiniones apud plerosque gentilitatis philosophos de Dei natura invaluerint, mirum non est quod circa creationem caecutiverunt. — Catholicos theologos duplex sententia divisos habet.

Thesis 17. Creatio mundi est adaequate possibilis.

81. PROB. Illud est adaequate possibile, cui non deest :

a) *possibilitas intrinseca*, h. e. inter cujus notas constitutivas nulla habetur contradictio; b) *possibilitas extrinseca*, h. e. cui praesto est causa efficiens, quae par sit illud causando. Atqui creationi mundi neutra possibilitas deest. Ergo creatio est adaequate possibilis.

Prob. 1^a pars Min. Conceptus creationis mundi ad hoc redit, ut prius habeatur nulla causa materialis, nullum ens, dein habeatur succedatque ens, nempe mundi materia, ut terminus adaequatus actionis. Atqui inter notas talis conceptus nulla habetur repugnantia, h. e. non habetur aliqua nota quae neget, vel excludat aliam notam ejusdem conceptus. Ergo.

Prob. 2^a pars Min. Existit ens infinite perfectum et infinite potens. Atqui tale ens non est impar producendo res ex nihilo; sive ei non deest: a) potentia absoluta creandi; b) potentia ordinata. Ergo.

Non deest Deo infinito potentia absoluta creandi: a) Etenim secus limites ponerentur potentiae Dei activae per potentiam passivam materiae praerequisitae, ideoque Deus non esset infinite potens. b) In ente infinito et primo inest omnis perfectio simpliciter simplex. Atqui potentia absoluta operandi est perfectio simplex; independentia a causa materiali removet ab hac potentia omnem limitem, eamque ad gradum perfectionis simpliciter simplicis elevat. Ergo.

Non deest Deo potentia ordinata. Ratio est quod non deest potentia ordinata ad ordinandum mundum, uti patebit ex dicendis de causa finali mundi. Ergo non deest Deo potentia ordinata ad creandam materiam mundanam.

82. Obj. 1. Ex nihilo nihil fit; atqui creare est facere ex nihilo; ergo nihil creatur.

Prob. Maj. a) Ex sententia unanimi philosophorum illud principium tamquam analyticum admittentium.

b) Nullus effectus procedit a causa efficiente, nisi habeatur causa materialis; atqui omne quod fit est effectus aliquis; ergo ex nihilo nihil fit.

RESP. Dist. Maj. Nihil fit ex nihilo quod absurde poneretur tamquam *causa materialis*, *Conc.*; ex nihilo, h. e. nil produci-
tur ex non ente, sive *nulla praesupposita causa materiali*, *Sub-*

dist. a causa efficiente *finita*, nihil sic produci-
tur, *Conc.*; a causa *infinita*, *Neg.*; *Cdt. Min. Dist. Cons.*

Ad 1^m probat. minoris: Philosophi tamquam analyticum habuerunt principium ex nihilo veluti ex causa materiali, nil fieri; quod si tamquam analyticum habuerunt principium, nil fieri a nullo ente nisi praesupponatur causa materialis, hoc tantum arguit dari impotentiam moralem ut intellectus sibi permissus ad tantam Dei virtutem se erigat.

Ad 2^m probat. Dist. Maj. Nullus effectus *proprie dictus*, *Conc.*; lato sensu, *Subdist.* non emanat ex causa efficiente *finita* et *particulari* nisi habeatur causa materialis, *Conc.*; nullus effectus lato sensu emanat ex causa efficiente infinita, nisi, etc. *Neg. Cdt. Min.*; *Dist. Cons.* Nihil fit ex nihilo per causam *particularem* et *finitam*, *Conc.*; per causam *infinitam* et *universalem*, *Neg.*

Obj. 2. Creari est mutari; atqui nil mutatur ex nihilo. —

RESP. Dist. Maj. Creari est mutari *physice*, *Neg.*; *metaphysice*, *Conc.*; *Cdt. Min.*

Obj. 3. *Ex ratione substantiae.* Substantiam esse creatam, involvit contradictionem. Etenim substantia, ex conceptu suo, est ens per se; quod creatur, est ens ab alio. Atqui contradictoria sunt esse per se et esse ab alio. Ergo conceptus substantiae creatae involvit contradictionem.

RESP. Dist. 1^a pars Maj. Substantia est ens per se, h. e. *non dependet a subjecto cui inhaereat*, illud modificando, *Conc.*; est ens per se h. e. *ex conceptu suo non dependet a causa efficiente*, *Subd.* conceptus substantiae, utpote conveniens substantiae infinitae et substantiae finitae, *praescindit* ab ejusmodi dependentia, *Conc.*; *excludit* talem dependentiam, *Neg.* — *Dist. 2^a pars.* Quod creatur est ens ab alio, h. e. pendet secundum se totum ab alio, *ut a causa efficiente*, *Conc.*; est ab alio *cui inhaereat*, *Neg.*; *Cdt. Min.* Contradictorium est aliquid *non inhaerere* alteri, tamquam ejus modificationem, et illud *a causa efficiente* nactum esse totum suum esse, *Neg.*; contradictorium est aliquid pendere et non pendere ab eodem, *eodem modo dependentiae*, *Conc.*

§3. *Mundum solius creationis beneficio existere posse ostenditur.*

Postquam probatum est mundi creationem esse possibilem, quaerendum est *num haec potentia ad actum fuerit adducta*. Per revelationem illud certo constat. Ut autem sola ratione sit manifestum, probandum est solius creationis beneficio mundum nancisci potuisse existentiam.

83. Mundum esse creatum a Deo denegaverunt : a) Multi ex antiquis philosophis qui nihilominus admiserunt existentiam Dei, asserueruntque ordinem hujus universi, ex materia aeterna infectaque eductum, habere Deum auctorem. — b) Athei qui ordinem mundi adscribunt : a) sive *casui*; b) sive *seriei infinitae causarum mundanarum*; c) sive *evolutioni activae*, sive *animae mundanae*, sive *evolutioni logicae*.

In Theodicea demonstrabitur Deum esse causam ordinis mundani; heic refutamus id quod est commune duabus sententiis affirmantibus materiam esse infectam.

Thesis 18. Solius creationis beneficio materia mundana existentiam acquirere potuit.

84. **PROB.** Materia mundi vel est infecta, estque a se, h. e. per essentiam suam determinatur ad existendum, et idcirco in se, non vero in causa efficiente, habet adaequatam rationem sufficientem existentiae suae; vel est facta, adeoque creata. Atqui absurdum est materiam mundi esse a se. Ergo mundi materia est facta ex nihilo.

Prob. Min. I^m ARG. Ens a se, vi aseitatis, est a) infinite perfectum; b) simplicissimum; c) immutabile; d) independens, uti probabitur in Theodicea, agendo de Deo. Atqui nullum ex his convenit materiae mundanae. Ergo non est a se.

1. *Mundus non est infinite perfectus.* Probabitur capite decimo. Liquet eo quod constat ex partibus; id autem quod partibus constat est finitum et imperfectum; nam exurgit ex imperfectis, singulae enim partes ex conceptu suo sunt imperfectae quum per compartes perficiantur; jam vero ex imperfectis non oritur infinite perfectum.

2. *Mundus non est simplex.* Est enim complexus corporum; singula autem corpora constant ex partibus, hae ex moleculis.

3. *Mundus non est immutabilis.* Manifestum est ex continuo corporum motu, tum generativo, tum quantitativo, tum qualitativo, tum locali.

4. *Mundus non est independens.* Nam a) singulae partes materiae ordinantur ad constituendum corpus; b) tota corpora ordinantur ad composita artificialia; c) unum corpus ab alio movetur, attrahitur, repellitur, uti declaratum est agendo de ordine mundano.

II^m ARG. Materia e qua mundus coalescit, ex una parte est ex natura sua indifferens ad motum vel ad quietem, ad hanc vel ad illam molem; ex altera parte sine uno ex his nequit existere. Atqui quod ex natura sua est indifferens ad varia, ita ut sine uno ex his existere nequeat, illud non est a se, sive per essentiam suam non determinatur ad existendum. Ergo.

Prob. Min. Id quod est indifferens ex natura sua ad praedicta, ab alio debet determinari ad unum. Atqui quod determinari debet ab alio ad id quod est necessarium ad existendum, jam non est simpliciter a se. Ergo.

§ 4. *De tempore creationis.*

85. Quaeritur : a) Num mundus sit necessario ab aeterno creatus quoad materiam suam, h. e. num necessario initio careat; b) dato mundum non esse necessario ab aeterno, utrum saltem possibile sit ipsum ab aeterno esse conditum; an e contra necesse sit eum in tempore incepisse.

PRIMA QUAESTIO.

Sententiae. I^a, quae est Aristotelis et discipulorum ejus non christianorum, asserit *materiam esse necessario aeternam*. — Inter hos nonnulli, iique paucissimi, admittebant hanc materiam esse creatam. Juxta eos Deus non potuit creare mundum in tempore, sed ab aeterno debuit se determinare vel ad mundum creandum, vel ad eum non creandum; mundi autem existentia illico ad Dei determinationem sequitur. Porro Deus se

determinavit ad mundum condendum. Ideo mundus Deo coexistit, tamquam ab actu voluntatis divinae, ad extra efficaci, aeternaliter volitus. — Juxta alios determinatio Dei voluntatis ad mundum condendum libera non est, sed necessaria, adeoque aeterna.

II^a est philosophorum christianorum, dicentium *in dogmate catholico, quò mundus docetur initium accepisse, nullam offendi contradictionem.* Juxta eos penes libertatem divinam fuit mundo illud initium tribuere, quod ipsi liberrime visum fuerit.

Thesis 19. Necesse non est ut materia mundana ab aeterno fuerit creata.

86. Prob. Ratio cur mundus necessario creatus esset ab aeterno, peteretur aut ex Deo creante, aut ex mundo creato. Atqui ex neutra parte ulla ratio peti potest. Ergo nulla exstat.

A. EX PARTE DEI NULLA HABETUR RATIO. Etenim qui potuisset liberrime mundum non condere, et qui multos alios effectus in tempore operatur, ex parte ejus non peti potest ratio cur non potuisset velle mundum qui aeternus non foret. Atqui Deus potuisset mundum ex nihilo non extrahere, et quotidie multos effectus producit. Ergo ex parte Dei nulla peti potest ratio cur mundus necessario sit aeternus.

Prob. 1^a pars Min. Deus est infinite beatus, ita ut mundus conditus beatitudinem ejus intrinsecam nec augere nec minuere valeat. Atqui qui est infinite beatus, ille potuisset mundum non creare; mundo enim nullatenus eget. Ergo Deus potuisset mundum non creare.

Prob. 2^a pars Min. Deus creat singulas hominum animas; entia creata conservat; cum iis agentibus concurrat. Ergo quotidie operatur in tempore.

B. EX PARTE MUNDI NULLA EST NECESSITAS CREATIONIS AETERNAE.

I^m ARG. Deus potuisset nullum mundum creare, potuisset sine fine alios creare mundos; atqui ex parte talis entis non peti potest ratio, cur vel aeternum vel nullum esse debuisset. Ergo.

II^m ARG. Deus nullo officio quasi-justitiae adstringitur erga mundum; ergo ex parte mundi nulla est necessitas creationis aeternae.

87. Obj. 1. Ex aeternitate Dei. Mundus est effectus actus aeterni. Atqui effectus causae aeternae est aeternus. Ergo mundus est aeternus.

Constat major quia Deus est immutabilis non solum physice sed etiam moraliter. Quamobrem Deus nunquam circa volubilia transiit a statu indeterminationis ad statum determinationis.

RESP. In actu divino distinguere est principium sive entitatem actus, quae identificatur cum essentia divina et aequae atque ipsa est aeterna, et terminationem istius actus, qui terminus est ipse mundus. Ab aeterno autem Deus voluit mundum determinata duratione temporali et proinde determinato initio donatum; vi hujus actus voluntatis divinae, mundus in esse transiit eo momento quod a Deo praefixum erat. — Quare *Dist. Maj.* Mundus est effectus actus principiative aeterni qui *ab aeterno est efficax, Neg.*; qui *in tempore* est efficax, prout libere est decretum a Deo, *Conc.*; *Cdt. Min.*

Inst. Atqui effectus actus principiative aeterni est ipse aeternus, sive dato actu principiative aeterno, datur terminatio aeterna istius actus. Etenim :

Obj. 2. Posita causa in actu, sequitur effectus; atqui actus creativus principiative aeternus est causa aeterna in actu. Ergo, posito actu principiative aeterno, poni necesse est mundum aeternum.

RESP. *Dist. Maj.* Posita causa *necessario* agenti, ponitur effectus, *Conc.*; posita causa *libere* agente, *Subdist.* posita causa *finita* elicente actum, ponitur effectus, *Conc.*; posita causa *infinita*, adhuc *Subdist.* ponitur effectus *secundum aliquod nunc in quo simul sunt* causatum et causa, *Conc.*; ponitur effectus *secundum omnia nunc, vel tempora*, quibus eminenter aequivallet aeterna duratio causae et actus ejus, *Neg.*; *Cdt. Min.* Actus creativus principiative sumptus est *aeternus* et est *necessarius*, vel elicitur a causa *finita, Neg.*; *libere* elicitur a causa *infinita, Conc.*; *Dist. Cons.* Posito actu principiative aeterno ponitur effectus *secundum aliquod nunc in quo simul sunt, Conc.*; *secundum omnia nunc* vel tempora virtualia causae aeternae, *Neg.*

Obj. 3. *Ex Dei immutabilitate.* Repugnat in Deo mutationem aliquam contigisse. Atqui eo quod mundus non fuisset semper simul cum Deo, Deus mutationem subiisset. Ergo.

RESP. *Conc. Maj. Neg. Min.*

Prob. Min. Sic enim in tempore Deus a non creante factus esset creans. At qui a non creante fit creans, ille mutatur. Ergo.

RESP. *Dist. Maj.* Sic Deus in tempore a *principiative non creante* factus esset *principiative creans*, *Neg.*; sic in tempore, ob terminationem actus creativi, *nova denominatio Deo advenisset*, *Conc.*; *Cdt. Min.*

Obj. 4. Eo quod Deus non necessario ab aeterno creasset, consequeretur ante mundum creatum simul fuisse tempus et non fuisse tempus; atqui nihil est absurdus. Ergo.

Prob. Maj. a) Non fuisset tempus; nam duratio temporalis inchoasset mundi inceptio; b) fuisset tempus, nam aliquando fuisset nihil; atqui « aliquando » idem sonat atque aliquo tempore. Ergo.

RESP. *Dist. Maj.* Consequens foret fuisse et non fuisse *tempus reale*, *Neg.*; *non fuisse tempus reale et fuisse tempus imaginarium*, *Conc.*; *Cdt. Min.*

Ad prob. Maj. Conc. 1^a pars; *Dist. 2^a pars.* Aliquando, h. e. aliquo tempore *imaginario* fuit nihil, *Conc.*; aliquo tempore *reali* fuisset nihil, *Neg.*; *Conc. Min.* Ante mundum creatum non erat nisi aeternitas, virtualiter complectens omnia aliquando possibilia, sed nullam successionem realem involvens.

SECUNDA QUAESTIO.

88. Sententiae. I^a tenet *demonstrari non posse repugnare ut Deus ab aeterno mundum condidisset*. Hanc sententiam, studio ab Aristotele non discedendi, tenent D. Th., eoque duce, omnes Thomistae.

II^a tenet *aeternitatem actualem mundi involvere absurda*. Asserit haec sententia *mundum esse syncategorematice aeternum*, eo sensu quod Deus potuisset condere mundum omnibus instantibus distributive sumptis, ita tamen ut nullum instans assignari possit, ante quod Deus non potuisset mundum creare. Hanc sententiam tenent Alb. M., Henr. Gand., S. Bonav., Toletus; inter modernos Sylv. Maur., Tongiorgi, cl. Palm., cl. Pesch., cl. Stentrup. Suarez admittit ab aeterno creati po-

tuisse ens cujus duratio esset permanens et immobilis; illud autem negat de ente cujus duratio est successiva.

Secundam sententiam, reverenter ac gravate ab Angelico discedentes, propugnamus sequenti thesi:

Thesis 20. Videtur repugnare mundum fuisse ab aeterno creatum.

89. PROB. I^m ARG. Mundus qui ab aeterno conditus fuisset, sub duplici statu concipi potest: Vel ab aeterno fuisset sine ullo motu, sive locali, sive augmentativo, sive generativo; quo supposito, motus, qui hodieum aspicitur, in tempore incepisset. Vel ab aeterno insignitus fuisset motu aliquo. — Porro si Deus ab aeterno mundum in priori statu condere potuisset, manifestum est Deum ab aeterno etiam eum potuisse condere in posteriori statu: cur enim istud regugnaret, illo non repugnante? — Quibus praestitutis sic arguimus:

Eo quod ab aeterno mundus condi potuisset, ab aeterno etiam motus aliquis successivus ei indi potuisset, proindeque ab aeterno homo aliquis, vel brutum, vel planta creati potuisset, cujus stirps per successivas generationes ad nos usque manasset; pariter ab aeterno anni annis, dies diebus succedere potuissent. Atqui consequens videtur esse absurdum. Ergo absurdum videtur mundum ab aeterno fuisse conditum.

Prob. Min. Eo quod talis homo vel tale brutum, vel simile quid, conditum fuisset, consequens foret haberi posse multitudinem actu infinitam entium quae successive exstitissent. Atqui absurdum videtur haberi posse talem multitudinem. Ergo absurdum videtur condi potuisse hominem cujus stirps ad nos usque manasset.

Ad Maj. Haec entia, quum omnia jam exstitissent actu, constituerent hoc momento determinato multitudinem actu sive finitam sive infinitam; nam illa quae actu exstiterunt non efficere possunt multitudinem syncategorematice infinitam, uti ex notione istius infiniti perspicuum est. Sed multitudo hujusmodi entium nequit esse finita; ejus enim extremum figeret limitem et initium durationi mundi, quae supponitur aeterna, sive sine initio. Quamobrem infinita sit oportet.

Prob. Min. Ex illa multitudine quaedam individua separari possent, saltem cogitatione; reliqua vero multitudo erit infinita vel finita. Atqui quidquid dixeris argumentabimur. Ergo multitudo actu infinita dari nequit.

Prob. 1^a pars Min. Si reliqua multitudo est infinita, datur in eodem ordine infinitum infinito majus; sed hoc est inconveniens; infinitum enim est id quo majus esse non potest.

Prob. 2^a pars Min. Si reliqua multitudo est finita, finitum per additionem finiti evadit infinitum; sed hoc iterum esse inconveniens constat eo quod sic infinitum per subtractiones finitas exhauriretur; jamvero quod sic exhauritur, non caret limite.

Dices. De ratione multitudinis infinitae non est ut in eodem ordine non possit haberi multitudo major; dari enim potest infinitum infinito majus. Sed de ratione multitudinis infinitae simpliciter est non habere neque primum neque ultimum, de ratione multitudinis infinitae secundum quid, carere sive primo sive ultimo.

RESP. a) *Negando.* Etenim infinitum convenienter definitur « id quo majus haberi nequit in eodem ordine. » Infinitum enim opponitur finito; finitum vero est id quod limitem habet; jamvero si haberetur multitudo aliqua major ea quae supponitur infinita, excessus majoris multitudinis nonne esset aliquis defectus respectu multitudinis minoris? Quomodo igitur haec esse potest infinita?

b) Eo quod datur multitudo aliqua major, ea quae est minor habet primum; Deus enim utramque multitudinem cernere potest, easque inter se comparare; videt unam excedere alteram; sed ubi incipit excessus alterius, ibi incipit sive initium habet multitudo minor. Ergo definitio ab adversariis proposita incidit in definitionem quam impugnant, et quam pro vera habemus. (Cfr. *Ont.* n. 146).

II^m ARG. Efformatio successiva ordinis hodierni inter res mundanas initium habuit. Ergo ipsamet materia a Deo creata, initio non caret. Quae consequentia manifesta est, siquidem sine ratione Deus ab aeterno creasset materiam cui nonnisi in tempore impressisset motum unde evenit ordo hodiernus.

Prob. Ant. Ordo mundanus finem accipiet. Ergo et initium habuit.

Prob. Ant. Ut dictum est n. 33, quantitas energiae, quae in corporibus mundanis complexive sumptis viget, est quidem constanter eadem, dummodo a differentiis energiae actualis et potentialis, fiat praecisio; verum, quod haec addendum est, huic energiae duplex est forma, visibilis nempe motibusque externis conspicua, et invisibilis motibusque vibratorii elementorum seu molecularum et aetheris contenta. Porro visibilis energia in invisibilem, ista in illam, perpetuo hac lege convertitur, ut tota quidem visibilis in invisibilem mutetur, verum nonnisi pars invisibilis ad visibilem redeat. E quo facto periti scientiarum physicarum concludunt mundum indesinenter, lento at certo gressu, ad statum immobilitatis et mortis progredi (1).

Mox dicitur tellurem nostram olim igneam per successivas transformationes ad hodiernum statum devenisse. Astronomi observant solem easdem decurrere phases, adeoque olim esse extinguendum, quo statu adducto, privabitur haec tellus calore ac lumine, quae vitae conservationi sunt necessaria (2).

Prob. conseq. Si ordo aliquis mundanus est aeternus, dicendum est ab aeterno energiam visibilem et invisibilem in se mutuo converti, ab aeterno crescere invisibilem, minui visibilem. Sed consequens est aperte falsum. Si enim ab aeterno deperiret energia visibilis, jam diutissime foret extincta. Si ab aeterno crescit invisibilis, evaserit infinita oportet. At profecto est finita. Quare, si in dies crevit ista energia invisibilis secundum certam mensuram, hac saepissime repetita, prorsus exhaurietur, et determinabitur momentum quo primum energia esse coepit ordinemque initialem invexit.

(1) Cfr. CLAUSIUS: *Revue des Cours scientifiques*, février 1868. — FOLIE: Mémoire inséré dans les *Bulletins de l'Académie de Belgique*, 2e série, t. 36, p. 826. —

CARBONNELLE: *Confins de la science et de la philosophie*, t. 1. pp. 304-320.

(2) Cfr. de LAPPARENT. *Traité de Géologie*. Paris, 1883; 2e part. l. 4. sect. 2. ch. 2. § 23. pp. 1257, seq.

90. Obj. Novitas mundi demonstrationem recipere debet, vel ex parte Dei vel ex parte mundi. Atqui ex neutra parte demonstratio iniri valet. Ergo.

Prob. 1^a pars Min. In tantum ex parte Dei peteretur repugnantia, in quantum ex parte effectus haberetur. Atqui ex parte effectus nulla est repugnantia. Etenim ex parte mundi ratio necessariae inceptionis desumi deberet vel ex mundo absolute inspecto, vel ex mundo relative inspecto. Ex mundo *absolute inspecto* desumenda foret : a) vel ex ejus *essentia* praecise sumpta; vel b) ex *duratione aeterna* praecise sumpta. Ex parte mundi *relative inspecti*, desumeretur; c) vel ex parte *relationis* quam mundus *erga causam* efficientem habet; vel d) ex parte relationis quam esse mundi necessario haberet *ad non esse* quod praecessisset. Atqui ex nulla parte ratio necessariae inceptionis mundi depromi potest. Ergo nulla exstat.

RESP. Conc. Maj.; Neg. Min. Ad prob. Conc. Maj. Neg. Min.

Prob. 1^a pars Min. Essentia abstrahit ab hic et nunc. Atqui ex parte illius quod abstrahit ab hic et nunc, non petitur ratio necessariae inceptionis mundi. Ergo.

RESP. Dist. 1^a pars Maj. Essentia realis abstrahit ab hic et nunc h. e. essentia est *indifferens ad tale heic vel ad aliud*, sive ad quamlibet partem *determinatam* spatii, *Conc.*; abstrahit h. e. est indifferens ut habeat *omnia heic* sive ut occupet omnes partes spatii possibilis, *vel non*, *Neg.* — *Dist. 2^a pars Maj.* Essentia abstrahit a nunc, h. e. est indifferens *ad tale nunc vel ad aliud*, sive ad quolibet tempus *determinatum* extrinsecum et intrinsecum, *Conc.*; abstrahit a nunc, h. e. indifferens est ad habenda vel ad non habenda *omnia nunc possible*, sive ad esse aeternum, *Neg.* Ex argumento enim constat ex his induci absurdum. *Cdt. utraque pars Min.*

Prob. 2^a pars Min. Nulli parti durationis est essentielle ut sit prima; cuique possibile est praecedere aliam partem durationis. Atqui, his habitis, haberi potest duratio actu aeterna. Ergo.

Prob. Min. Potentia ad actum transire potest. Atqui, his habitis, haberi potest duratio infinita. Ergo.

RESP. Dist. Maj. Cuique parti durationis possibile est praecedere aliam partem *indefinite*, *Conc.*; *infinite actu*, *Neg.* Assi-

gnari non potest pars durationis ultra quam Deus non potuisset condere aliquam partem priorem, sed necesse est, ob argumenta facta, haberi aliquam partem quae sit prima. *Cdt. Min.* — *Ad prob. Min. Dist. Maj.* Potentia ad actum sive *complete* sive *incomplete* transire potest, *Conc.*; *complete*, *Subdist.* si potentia ex intrinseca indole *habet ordinem ad actum completum*, *Conc.*; si habet ordinem *ad actum incompletum* dumtaxat, h. e. si postulat ut semper ulterior actus ex se educi possit, *Neg.*; *Cdt. Min.* His habitis, habetur potentia *consummabilis* ad durationem infinitam, *Neg.*; *secus*, *Conc.*

Prob. 3^a pars Min. In tantum ex ratione causae efficientis peti valeret ratio inceptionis necessariae mundi, in quantum de ratione causae efficientis esset ut sit tempore prior effectu, nec sufficeret prioritas suppositionis. Atqui hoc non est de natura causae efficientis ut sic, sed tantum de natura causae efficientis creatae, uti est creata. Ergo.

RESP. Conc. Maj. Ad Min. Conceditur ex ratione causae efficientis praecise sumptae argumentum peti non posse quo demonstretur absurditas creationis aeternae; idcirco omnem causam, etiam increatam, esse duratione priorem ad effectum, est corollarium istius theos, non autem medium quo demonstratur.

Prob. 4^a pars Min. De ratione effectus creati non est habere esse *post* non esse, sed tantum habere esse *ex* non esse; sive de hujus ratione non est ut non esse sit prius tempore quam esse, sed sufficit prioritas naturae.

RESP. uti ad 3^m partem.

ARTICULUS II.

DE ULTIMA CAUSA ORDINANTE MUNDI.

91. Uti manifestum est ex his quae geologi tradunt, materiae istius orbis primitus insitae fuerunt formae imperfectissimae; hae substantiae, quae elementares dicuntur, actione et passione mutua, successivis permultisque alterationibus, corruptionibus et generationibus,